

กสม. ๓

ข้อเสนอแนะ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓)

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๗

ข้อเสนอแนะ ที่ ๑๑๘-๑๒๑/๒๕๖๗

เรื่อง ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเพื่อบูรณาการจัดการความเสียหายจากช้างป่าและเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรม

ผู้ร้อง คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาและแก้ไขปัญหาช้างป่า สภาผู้แทนราษฎร ที่ ๑

ที่ ๒

ที่ ๓

ที่ ๔

ผู้ถูกร้อง -

๑. ความเป็นมา

ผู้ร้องที่ ๑ และที่ ๓ ร้องเรียนทางไปรษณีย์ตามคำร้องที่ ๑๐/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๑๘ มกราคม ๒๕๖๕ และคำร้องที่ ๘๑/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๖๕ ตามลำดับ ส่วนผู้ร้องที่ ๒ และที่ ๔ ยื่นหนังสือร้องเรียนด้วยตนเองตามคำร้อง ๔๕/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕ และคำร้องที่ ๑๑๒/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๕ ตามลำดับ ขอให้มีข้อเสนอแนะเชิงระบบไปยังองค์กรหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการณีช้างป่าออกจากเขตพื้นที่อนุรักษ์ ทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตร่างกาย ที่อยู่อาศัย และพืชผลทางการเกษตรของประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ และขอให้ตรวจสอบหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายจากช้างป่า

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) พิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีข้างต้นเป็นประเด็นเกี่ยวกับสิทธิในชีวิตและเสรีภาพในร่างกาย สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สิทธิชุมชน สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งเป็นสิทธิมนุษยชนที่รัฐมีหน้าที่ประกันและกำหนดมาตรการเพื่อคุ้มครองและป้องกันความเสียหายเพื่อให้เกิดความปลอดภัยแก่สวัสดิภาพในชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของประชาชน และเพื่อเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเหมาะสม รวมไปถึงสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมไม่ให้เป็นอันตรายหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิและทรัพย์สิน เพื่อให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตโดยปราศจากความกลัวและสิทธิมนุษยชนของตนได้รับการคุ้มครองอย่างบริบูรณ์ จึงมีมติให้ศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๔๒

/๒. การดำเนิน ...

๒. การดำเนินการ

กสม. ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ศึกษาบทบัญญัติของกฎหมาย พันธกรณีระหว่างประเทศ หลักการสิทธิมนุษยชน ประกอบกับเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและหารือร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งจากภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ประชาชนและชุมชนที่ได้รับผลกระทบ เครือข่ายและอาสาสมัครภาคประชาชน นักวิชาการ นักวิจัย และองค์กรภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ ดังนี้

๒.๑ กฎหมาย พันธกรณีระหว่างประเทศ และหลักการสิทธิมนุษยชน

๒.๑.๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๒.๑.๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR)

๒.๑.๓ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: ICESCR)

๒.๑.๔ ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๓

๒.๑.๕ ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๖

๒.๑.๖ ระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการนำส่ง การเก็บรักษาและการใช้จ่ายเงิน เพื่อการอนุรักษ์ พันธุ์และบำรุงรักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เพื่อการอนุรักษ์สัตว์ป่าและรักษาไว้ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยหรือแหล่งหากินของสัตว์ป่า หรือเพื่อการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๖

๒.๑.๗ หลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตร ผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๔

๒.๑.๘ หลักเกณฑ์และวิธีการช่วยเหลือเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากช้างป่าหรือกระทิง พ.ศ. ๒๕๖๖

๒.๑.๙ หลักเกณฑ์วิธีการจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าในการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๖๖

๒.๒ หนังสือ เอกสาร และสื่ออื่น ๆ

๒.๒.๑ เสียงคน เสียงช้างป่า: แนวโน้มการตอบสนองของชุมชนต่อการจัดการปัญหา ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าภายในประเทศไทย, (๒๕๖๑) ██████████

██████████ กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น, กรุงเทพฯ

๒.๒.๒ รายงานผลการพิจารณาศึกษาและแก้ไขปัญหาข้างป่า โดยคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาศึกษาและแก้ไขปัญหาข้างป่า สมาชิกวุฒิสภา ลงวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๔

๒.๒.๓ หนังสือกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่ ทส ๐๙๐๙.๑๕/๒๑๖๕๗ ลงวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๖ ถึงเลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่อง ขออนุญาตขอข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกัน การแก้ไขปัญหา และการเยียวยาผลกระทบจากข้างป่า

๒.๒.๔ เอกสารนำเสนอ เรื่อง สถานการณ์ แนวทางจัดการและแก้ไขปัญหาข้างป่า โดยกรมอุทยานแห่งชาติฯ (ไม่ปรากฏวันและสถานที่นำเสนอ)

๒.๒.๕ เอกสารนำเสนอ เรื่อง การจัดการข้างป่าในชุมชน กรณีศึกษาจังหวัดเลย อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดเลย และ [REDACTED] สถานีวิจัยสัตว์ป่าภูหลวง สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติฯ นำเสนอต่อการประชุมรับฟังข้อเท็จจริงกรณีร่วมกับหน่วยงานส่วนราชการในจังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๕

๒.๒.๖ เอกสารนำเสนอ เรื่อง ข้อเสนอเพื่อการจัดการข้างป่าเชิงบูรณาการ จังหวัดกาญจนบุรี นำเสนอต่อเวทีการประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหาข้างป่าและข้างบ้านในท้องที่จังหวัดกาญจนบุรี ครั้งที่ ๑/๒๕๖๖ วันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๖๖ โดยสมาคม [REDACTED]

[REDACTED] เครือข่าย [REDACTED] มูลนิธิ [REDACTED] กลุ่ม [REDACTED] (ไม่ปรากฏสถานที่นำเสนอ)

๒.๒.๗ เอกสารนำเสนอ เรื่อง “เมื่อข้างป่าไม่ได้อยู่แค่ในป่า” งานวันรำลึก ๓๓ ปี [REDACTED] วันที่ ๙ กันยายน ๒๕๖๖ (ไม่ปรากฏชื่อผู้จัดทำ และไม่ปรากฏสถานที่นำเสนอ)

๒.๒.๘ สื่อบันทึกภาพและเสียงจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลของผู้แทนเครือข่ายภาคประชาชน และกรมอุทยานแห่งชาติฯ ในวันข้างไทย เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม [REDACTED]

๒.๓ กระบวนการศึกษาเชิงพื้นที่และการรับฟังความคิดเห็น โดยสำนักงาน กสม.

๒.๓.๑ การประชุมรับฟังข้อเท็จจริงกรณีคำร้องที่ ๑๐/๒๕๖๕ ร่วมกับผู้แทนชุมชนตำบลพวา เขาวงกต ขุนช่อง แก่งหางแมว และสามพี่น้อง ส่วนราชการในจังหวัดจันทบุรี ได้แก่ สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานก่อสร้างชลประทานขนาดใหญ่ที่ ๖ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ ๒ (ศรีราชา) อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น และศูนย์ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม ๒๕๖๕ ณ ศาลากลางจังหวัดจันทบุรี

๒.๓.๒ การประชุมรับฟังข้อเท็จจริงจากกลุ่มภาคประชาสังคม ได้แก่ เครือข่าย [REDACTED] สมาคม [REDACTED] กลุ่ม [REDACTED] และพยานบุคคล เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๖๕ ณ สำนักงาน กสม.

๒.๓.๓ การประชุมรับฟังความคิดเห็นจากผู้แทนกรมอุทยานแห่งชาติฯ กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมบัญชีกลาง สถานีวิจัยสัตว์ป่าภูหลวง และเครือข่าย [REDACTED] เมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๕ ณ สำนักงาน กสม.

๒.๓.๔ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนบูรณาการข้างป่าภาคประชาชน (พื้นที่ป่าตะวันออก) ร่วมกับผู้แทนประชาชนที่ได้รับผลกระทบบริเวณป่ารอยต่อภาคตะวันออก ผู้นำชุมชน กลุ่มเครือข่าย [REDACTED] กลุ่มเครือข่าย [REDACTED] สถาบันวิจัยสัตว์ป่าภูหลวง กรมอุทยานแห่งชาติ และเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติในพื้นที่ ระหว่างวันที่ ๙ - ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๕ ณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี

๒.๓.๕ การรับฟังข้อเท็จจริงจากอาสาสมัคร [REDACTED] สถาบันวิจัย สัตว์ป่าภูหลวงและผู้แทนชุมชน เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๕ ณ อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

๒.๓.๖ การรับฟังข้อเท็จจริงร่วมกับส่วนราชการจังหวัดเลย เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๖๕ ณ ศาลากลางจังหวัดเลย

๒.๓.๗ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนการจัดการข้างป่าเชิงบูรณาการ ภาคตะวันตก: ขับเคลื่อนประชาชน ประสานรัฐ เพื่อจัดการข้างป่าอย่างยั่งยืน ร่วมกับส่วนราชการในพื้นที่ ภาคตะวันตก กรมอุทยานแห่งชาติฯ ผู้นำชุมชน ตัวแทนเครือข่าย [REDACTED] สมาคม [REDACTED] มูลนิธิ [REDACTED] มูลนิธิ [REDACTED] และ สถาบันวิจัยสัตว์ป่าภูหลวง ระหว่างวันที่ ๑๘ - ๒๐ กันยายน ๒๕๖๕ ณ เขื่อนศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี

๒.๓.๘ การประชุมร่วม ๓ ฝ่าย ระดับจังหวัด ระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากกรณีปัญหาข้างป่าพื้นที่ ป่าตะวันออก (จังหวัดระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี สระแก้ว และชลบุรี) เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๖๕ ณ ศาลากลางจังหวัดระยอง

๒.๓.๙ การประชุมร่วม ๓ ฝ่าย ระดับจังหวัด ระหว่างส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนจากองค์กรภาคประชาสังคม และประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากกรณีปัญหาข้างป่าพื้นที่ป่า ภาคตะวันตก (จังหวัดตาก อุทัยธานี และกาญจนบุรี) เมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๖๕ ณ ศาลากลาง จังหวัดกาญจนบุรี

๒.๓.๑๐ การประชุมหารือแนวทางการแก้ไขปัญหาข้างป่าในต่างประเทศร่วมกับ ผู้แทน [REDACTED] และ [REDACTED] นักวิจัยและผู้ประสานงาน เครือข่าย [REDACTED] เมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม ๒๕๖๖ ณ สำนักงาน กสม.

๒.๓.๑๑ การเสวนา เรื่อง “แนวทางการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพื่อการจัดการข้างป่า อย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน ภาคตะวันออก” โดยสมัชชา [REDACTED] สมาคม [REDACTED] สมาคม [REDACTED] เครือข่าย [REDACTED] องค์การบริหารส่วนตำบลชุมแสง และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ ร่วมกับสำนักงาน กสม. เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๖๗ ณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง

๓. ข้อเท็จจริงจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลและการรับฟังความคิดเห็น

๓.๑ เหตุการณ์ช้างป่าออกหากินนอกเขตป่าอนุรักษ์ใกล้แหล่งชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม มีความรุนแรงและผลกระทบต่อด้านสิทธิมนุษยชนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชน เป็นปัญหาต่อเนื่องมานานกว่า ๒๐ ปี โดยทวีความรุนแรงขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ เป็นต้นมา จากสถิติของกรมอุทยานแห่งชาติฯ มีช้างป่าอาศัยอยู่ในพื้นที่ ๑๖ กลุ่มป่า ๙๓ พื้นที่อนุรักษ์ รวม ๔,๐๑๓ - ๔,๔๒๒ ตัว โดยมีแหล่งที่อยู่อาศัยครอบคลุมบริเวณประมาณ ๕๐,๐๐๐ ตารางกิโลเมตร^๑ ด้วยช้างป่าเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ มีพลังกำลังมากสามารถเดินได้ไกลหลายสิบกิโลเมตร จึงทำให้เกิดความเสียหายได้เป็นวงกว้าง ระหว่างปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ พบว่า ช้างป่าออกหากินนอกเขตป่าอนุรักษ์ถึง ๑๙,๕๗๓ ครั้ง ทำให้ชาวบ้านบาดเจ็บ ๘๙ ราย เสียชีวิต ๗๙ ราย ทรัพย์สินถูกทำลาย ๓๖๔ ราย และพืชผลทางการเกษตรเสียหาย ๓,๔๗๙ ราย^๒ ทั้งนี้ กลุ่มป่าตะวันออกมีช้างป่าออกหากินนอกเขตป่ามากที่สุดถึง ๘,๙๙๗ ครั้ง รองลงมาคือ กลุ่มป่าแก่งกระจาน ๖,๔๘๐ ครั้ง กลุ่มป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่ ๒,๓๑๗ ครั้ง กลุ่มป่าตะวันตก ๔๖๔ ครั้ง และกลุ่มป่าภูเขียว - น้ำหนาว ๔๓๗ ครั้ง^๓ ช่วงเดือนที่มีความเสียหายเกิดขึ้นบ่อยที่สุด คือพฤศจิกายน รองลงมาคือมกราคม และธันวาคม ซึ่งตรงกับช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย และช่วงเก็บเกี่ยวพืชเกษตรกลุ่มข้าว มันสำปะหลัง และข้าวโพด^๔ โดยชุมชนรอบแนวเขตกลุ่มป่าตะวันออกได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากช้างป่าไม่เพียงแต่ออกนอกพื้นที่อนุรักษ์เป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ยังย้ายมาอาศัยอยู่ในพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งชุมชน ปัญหาเหล่านี้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิมนุษยชนหลายด้าน ดังต่อไปนี้

๓.๑.๑ ผลกระทบทางตรงต่อร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน จากการปะทะกับช้างป่า และการอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอันตราย ได้แก่

(๑) กรณีเสียชีวิตและบาดเจ็บ กระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกายตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง และกติกา ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๖ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการมีชีวิต และมีความสุขกับการดำรงอยู่ของตน โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ เพศ ศาสนา สัญชาติ หรือลักษณะอื่นใด เป็นอิสระจากการถูกกีดกันชีวิตโดยพลการ สามารถดำรงชีวิตอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี ปลอดภัย ปราศจากความหวาดกลัว และได้รับการปกป้องจากภัยอันตรายอันเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตของบุคคลโดยตรง

(๒) กรณีทรัพย์สิน พืชผลทางการเกษตร และที่อยู่อาศัยถูกทำลาย กระทั่งต่อสิทธิในทรัพย์สิน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๗

/(๓) กรณี ...

^๑ จำนวนช้างป่าแยกรายกลุ่มป่า ปี ๒๕๖๖ ดูภาคผนวก ก.

^๒ สภาผู้แทนราษฎร. รายงานของคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาและแก้ไขปัญหาช้างป่า ปี ๒๕๖๔. หน้า ๑๑๗ - ๑๒๐

^๓ เพิ่งอ้าง. หน้า ๘๔

^๔ เครือข่าย

“สถิติคนกับช้างบาดเจ็บและเสียชีวิต

(๓) กรณีเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและหวาดระแวง อารมณ์ไม่มั่นคง ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ตามปกติ ใช้ชีวิตอย่างไม่เป็นสุขและพักผ่อนไม่เพียงพอจากการที่ต้องเฝ้าระวังช้างป่าทุกวัน และกรณีสภาพแวดล้อมไม่ปลอดภัย กระทบต่อสิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิในความเป็นอยู่ที่ดีของตนเองและครอบครัว ตามข้อ ๑๑ และข้อ ๑๒ ของกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และสิทธิในสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะคุ้มครองและส่งเสริมให้บุคคลใช้สิทธิมนุษยชนในทุกด้านของตน ซึ่งหากไม่มีสภาพแวดล้อมที่ดี มนุษย์ย่อมไม่อาจเข้าถึงแม้แต่มาตรฐานขั้นต่ำของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์^๔

๓.๑.๒ ผลกระทบสืบเนื่องจากระบวนการจัดการปัญหา ได้แก่

(๑) การขาดการมีส่วนร่วมของบุคคลและชุมชนในการวางแผนหรือกำหนดรูปแบบการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และการมีส่วนร่วมเข้าไปจัดการทรัพยากรธรรมชาติในฐานะหุ้นส่วนร่วมกับรัฐโดยตรงไม่ผ่านตัวแทนทางการเมือง ผู้นำชุมชน หรือท้องถิ่น กระทบต่อความบริสุทธิ์ของการใช้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง และการจัดการโรคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติตามเจตจำนงของตนเอง ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ข้อ ๑ และสิทธิชุมชนตามมาตรา ๔๓ (๒) ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่รับรองว่าบุคคลและชุมชนมีสิทธิจัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืน

(๒) การเยียวยาที่ล่าช้าและไม่เหมาะสมกับความเสียหาย และการเข้าถึงการเยียวยาจากการกำหนดหลักเกณฑ์ที่สัมพันธ์กับการมีสัญชาติไทย เอกสารสิทธิในที่ดิน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สงวนหวงห้าม ซึ่งเชื่อมโยงกับปัญหาสิทธิมนุษยชนด้านอื่น ๆ เช่น สิทธิในที่ดินของผู้มีที่ดินทับซ้อนกับที่สงวนหวงห้าม และสิทธิของผู้ไร้รัฐไร้สัญชาติในการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ เป็นต้น

๓.๒ จากการศึกษาพื้นที่เป้าหมาย ได้แก่ กลุ่มป่าตะวันออก^๕ กลุ่มป่าตะวันตก^๖ และอำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เห็นว่า ปัจจัยหลักที่ทำให้ช้างป่าออกหากินในแหล่งชุมชนของแต่ละพื้นที่แตกต่างกัน ได้แก่

/๓.๒.๑ กลุ่มป่า ...

^๔ Special Rapporteur on human rights and the environment. "About human rights and the environment", สืบค้นจาก <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-environment/about-human-rights-and-environment>, เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๗.

^๕ ครอบคลุมพื้นที่ ๕ จังหวัด ได้แก่ ระยอง ฉะเชิงเทรา จันทบุรี สระแก้ว และชลบุรี ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว อุทยานแห่งชาติเขาสิบห้าชั้น อุทยานแห่งชาติเขาคิฌฌุฎ และอุทยานแห่งชาติเขาชะเมา-เขาวง

^๖ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดตาก อุทัยธานี และกาญจนบุรี ซึ่งมีอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า รวม ๑๑ ป่า

๓.๒.๑ กลุ่มป่าตะวันออก ปัจจัยหลักคือความหนาแน่นของประชากรช้างเกิน ศักยภาพของพื้นที่รองรับของป่าอนุรักษ์ถึงสองเท่าตัว^๘ จำนวนช้างป่าเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พื้นที่มีขนาดคงที่ รวมทั้งแหล่งอาหารและน้ำมีแนวโน้มลดลงจากการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศจากทุ่งหญ้าที่เป็นแหล่งอาหารไปเป็นป่าที่มีต้นไม้ใหญ่รกทึบและสภาพภูมิอากาศแปรปรวน ยิ่งเป็นตัวเร่งให้ปัญหา มีความรุนแรง ทั้งนี้ แต่ละกลุ่มป่ามีขนาดพื้นที่อนุรักษ์และศักยภาพในการรองรับช้างป่าแตกต่างกัน^๙ จากการคาดการณ์โดยประเมินศักยภาพการรองรับช้างป่าของพื้นที่ต่าง ๆ ประกอบการคำนวณการเพิ่มขึ้นของประชากรช้างป่าที่อัตราร้อยละ ๔.๒ ต่อปี คาดว่าในปี ๒๕๗๒ เกือบทุกพื้นที่ป่าอนุรักษ์จะมีจำนวนช้างป่าเกินศักยภาพในการรองรับเช่นเดียวกับกลุ่มป่าตะวันออก^{๑๐} หากไม่มีการควบคุม

๓.๒.๒ กลุ่มป่าตะวันตก ซึ่งเป็นพื้นที่อนุรักษ์ขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศที่มีเนื้อที่ประมาณ ๑๘,๒๘๒ ตารางกิโลเมตร และมีช้างป่าถึง ๙๗๐ - ๑,๐๔๔ ตัว โดยมีชาวบ้านหลายชุมชนอาศัยอยู่ทั้งตามแนวขอบและในพื้นที่อนุรักษ์ ปัจจัยหลักคือการจัดทำโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ การสร้างเขื่อน การสร้างถนน และการวางแผนใช้ประโยชน์ที่ดินทำให้พื้นที่ป่าถูกตัดขาด มีผลกระทบต่อเส้นทางการเคลื่อนที่ของช้างป่าและสัตว์ป่า

๓.๒.๓ อำเภอกงหรา จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ในกลุ่มป่าภูเขียว - น้ำหนาว ปัจจัยหลักคือ การถูกดึงดูดโดยพืชอาหารของช้างป่า แม้ในพื้นที่อนุรักษ์มีความหนาแน่นของประชากรช้างป่าไม่มาก และยังมีแหล่งอาหารและน้ำตามธรรมชาติเพียงพอ แต่พบว่าเริ่มประสบปัญหาในปี ๒๕๕๙ เนื่องจากการเปลี่ยนวิถีเกษตรมาปลูกอ้อยเพื่อส่งขายโรงงานน้ำตาลทราย และการปลูกพืชเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อส่งขายโรงงานอุตสาหกรรม ช้างป่าจึงถูกดึงดูดให้ออกนอกเขตอนุรักษ์และหากินตามแนวแปลงเกษตรที่มีความหวานและสะดวกในการกินมากกว่าอาหารตามธรรมชาติ

๓.๓ ในระยะแรกจนถึงปี ๒๕๖๕ แต่ละพื้นที่มีจุดเริ่มต้นของปัญหาและขนาดความรุนแรงที่ต่างกัน ประกอบกับสภาพสังคม สภาพแวดล้อม ความตื่นตัวของทุกภาคส่วน และข้อจำกัดที่ต่างกัน ทำให้การตอบสนองต่อปัญหาและการจัดการวิกฤตของแต่ละพื้นที่มีลักษณะเฉพาะที่ต่างกันด้วย ดังนี้

๓.๓.๑ กลุ่มป่าตะวันออก

(๑) เริ่มแรกการเฝ้าระวังและผลักดันช้างป่าใช้แรงงานมนุษย์เป็นหลัก เจ้าหน้าที่รัฐที่ทำหน้าที่โดยตรงในการเฝ้าระวังมีไม่เพียงพอ ชาวบ้านและชุมชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วม ดำเนินการอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพื่อปกป้องพื้นที่และทรัพย์สินของตนเอง โดยตั้งชุดรักษาความปลอดภัย หมู่บ้านหรืออาสาสมัครขึ้น เพื่อร่วมกันระวังและผลักดันช้างป่าในชุมชนโดยไม่มีสวัสดิการและ

/คำตอบแทน ...

^๘ มีพื้นที่อนุรักษ์ประมาณ ๒,๔๕๓ ตารางกิโลเมตร รองรับช้างป่าได้ ๓๑๓ ตัว แต่ปัจจุบัน (ปี ๒๕๖๗) มีช้างป่าถึง ๕๙๒ ตัว

^๙ ศักยภาพในการรองรับช้างป่าของแต่ละพื้นที่ ดูภาคผนวก ข.

^{๑๐} อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ ๒

ค่าตอบแทน สร้างกลไกของแต่ละพื้นที่ในการทำงานร่วมกับอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติฯ และเจ้าหน้าที่ระดับอำเภอ ซึ่งแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับความพร้อม ต่อมาในช่วงปี ๒๕๖๕ มีการใช้เทคโนโลยีและระบบเตือนภัยเข้ามาช่วยมากขึ้น และมีการบูรณาการระหว่างหน่วยงานของรัฐ เพื่อแก้ไขปัญหาโดยการสร้างรั้วกันช้าง คุ้งกันช้าง พื้นฟูแหล่งน้ำและแหล่งอาหารสัตว์ป่าอย่างต่อเนื่อง^{๑๑} มีการประสานความร่วมมือของภาครัฐและท้องถิ่นเพื่อหาแหล่งเงินเยียวยาเพิ่มเติมจากเงินช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง ขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเอกชน มูลนิธิ กองทุน สมาคมและแหล่งต่าง ๆ^{๑๒} การระดมทุนเองของชุมชน เช่น การทอดผ้าป่า การจัดตั้งกองทุนของแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

(๒) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรงมากที่สุด และเป็นพื้นที่ที่ปลูกพืชเศรษฐกิจที่ต้องลงทุนสูง เช่น ทุเรียนและยางพารา ความเสียหายจึงมีมูลค่าสูง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐค่อนข้างตึงเครียด จากข้อติดขัดทั้งด้านหลักเกณฑ์การเยียวยาไม่ครอบคลุมและเงินช่วยเหลือมีอัตราที่ต่ำ ไม่มีภาคประชาสังคมหลายกลุ่มขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์มาอย่างยาวนานเหมือนกลุ่มป่าตะวันตก ตลอดจนในช่วงแรก ปัญหาความเสียหายจากช้างป่ายังไม่ได้ถูกหยิบยกเป็นวาระแห่งชาติ การเสี่ยงภัยจากช้างป่าถูกมองไม่ต่างจากภัยธรรมชาติทั่วไป ภาครัฐมีทัศนคติปฏิเสธความรับผิดชอบโดยเทียบเคียงหลักการเรื่องความรับผิดชอบทางละเมิด ว่ามีหน้าที่เพียงคุ้มครองช้างป่าตามกฎหมายเท่านั้นแต่ไม่ได้เป็นเจ้าของ จึงไม่มีหน้าที่ต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้ใด แต่หากชาวบ้านต้องต่อสู้เพื่อป้องกันชีวิตและทรัพย์สินของตนเองจนเป็นผลให้ช้างบาดเจ็บหรือเสียชีวิต จะมีความผิดและอาจต้องรับโทษทางอาญาเนื่องจากทำอันตรายสัตว์ป่าคุ้มครอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นของทัศนคติเชิงลบของชาวบ้านต่อการจัดการของภาครัฐส่วนกลาง โดยเฉพาะกับกรมอุทยานแห่งชาติฯ

/ (๓) เมื่อการ ...

^{๑๑} การดำเนินการของกรมอุทยานแห่งชาติฯ

๑. ร่วมมือกับมูลนิธิ [REDACTED] และโครงการพัชรสุธาคชานุรักษ์ สร้างแนวป้องกันเป็นแนวรั้วและคันคูที่ขุดขึ้นเพื่อป้องกันช้างป่าตามแนวพื้นที่ป่าและชุมชน บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน พยายามเพิ่มถิ่นที่อยู่อาศัยและปรับปรุงทุ่งหญ้าอันเป็นแหล่งหากินของสัตว์ป่า ด้วยการไถพรวนแหล่งนิเวศเดิมและหว่านเมล็ดหญ้า ๒ ชนิด ได้แก่ หญ้ารูซี่ และหญ้าพลีแคทูลัม สร้างโปงเทียมเพื่อเสริมแร่ธาตุอาหารสัตว์ป่า

๒. ร่วมมือกับกรมทรัพยากรน้ำดำเนินการปรับปรุงแหล่งน้ำ ๙ แห่ง รวมความจุ ๑๔๓,๗๐๐ ลูกบาศก์เมตร

๓. ร่วมมือกับกรมการปกครอง กรมการพัฒนาชุมชน กรมชลประทาน โดยได้รับการสนับสนุนจากบริษัทเอกชนหลายราย ดำเนินงานตามแนวทางการจัดการพื้นที่ชุมชน โดยให้ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชน การปรับเปลี่ยนอาชีพและพัฒนาอาชีพ รวมไปถึงการจัดการพื้นที่แนวกันชนและจุดพักช้าง และการติดตั้งระบบแจ้งเตือนช้างป่าล่วงหน้า

^{๑๒} เช่น ในจังหวัดจันทบุรี มีการประสานเงินกองทุนช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัย สำนักนายกรัฐมนตรี เงินมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ประจำจังหวัดจันทบุรีของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กองทุนคนรัก(ษ์)ช้างเขาสอยดาว กองทุนช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้ประสบภัยจากช้างป่าอำเภอแก่งหางแมว กองทุนอาสาเผ่าระวังช้างป่าและช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากช้างป่า อำเภอเขาคิชฌกูฏ มูลนิธิ [REDACTED] การยางแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(๓) เมื่อการเฝ้าระวังและผลักดันข้างป่าต้องทำตลอดเวลาและกลายเป็นกิจวัตรประจำวันของชาวบ้านที่ต้องลงแรงและปะทะกับข้างป่า ชุมชนยังมีทัศนคติเชิงลบเพิ่มขึ้นกับคำกล่าวว่ารัฐจะแก้ไขปัญหาก็กับข้างอยู่ร่วมกันได้ โดยเน้นการปกป้องที่ตัวข้างตามหน้าที่และอำนาจ มากกว่าคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ยิ่งเพิ่มความหวาดกลัว ความเครียด และความเหนื่อยล้าสะสมให้กับชาวบ้าน รวมไปถึงการแก้ไขปัญหาล่าช้าในระยะที่ปัญหาลุกลาม ความไม่ต่อเนื่องของงบประมาณเพื่อสร้างหรือปรับปรุงสิ่งก่อสร้างที่ป้องกันและเฝ้าระวังข้างป่า และหน่วยงานในพื้นที่ยังไม่สามารถตอบคำถามได้ชัดเจนเกี่ยวกับแผนและระยะเวลาการดำเนินการอย่างเป็นทางการ จึงเพิ่มความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

(๔) นอกจากนั้น กลุ่มป่าตะวันออกหลายพื้นที่ไม่มีกลไกประสานความร่วมมือ อำนาจในการจัดการพื้นที่และข้างป่าจึงผูกขาดกับกรมอุทยานแห่งชาติฯ ซึ่งกลไกเดิมที่มีอยู่ไม่ยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับความแตกต่างหลากหลายของพื้นที่ ชาวบ้านและภาคประชาสังคมมุ่งหมายจะแก้ไขปัญหาในเชิงรุกโดยการเข้าสำรวจและจัดการพื้นที่อนุรักษ์ แต่ไม่ได้รับการตอบสนองจากภาครัฐมากนัก จึงตั้งเครือข่ายภาคประชาชนขึ้นเพื่อขับเคลื่อนและเรียกร้องให้ภาครัฐแก้ไขปัญหา เปิดเผยข้อมูลจำนวนข้างป่า เร่งรัดการสร้างสิ่งกีดขวาง หลักเกณฑ์การเยียวยาที่เหมาะสมกับความเสียหาย รวมถึงการเคลื่อนย้ายข้างป่าออกจากชุมชนและการควบคุมประชากรข้างป่า ต่อมาความขัดแย้งเหล่านี้เริ่มคลี่คลายเมื่อมีการเปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนระหว่างกันขึ้น

๓.๓.๒ กลุ่มป่าตะวันตก

(๑) การเฝ้าระวังและประสานงานร่วมกันในการหาแหล่งเงินเยียวยา คล้ายคลึงกับกลุ่มป่าตะวันออก ทั้งนี้ ความถี่และความรุนแรงของปัญหาอาจไม่มากเท่ากลุ่มป่าตะวันออก ภาพรวมการดำเนินการเป็นไปอย่างมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐ ประชาชน และภาคประชาสังคม จึงค่อนข้างเป็นไปในเชิงบวก เนื่องจากเป็นพื้นที่อนุรักษ์ขนาดใหญ่ที่หลายภาคส่วนให้ความสนใจมาอย่างยาวนาน ภาคประชาสังคมร่วมส่งอาสาสมัครในการเฝ้าระวังลงพื้นที่ สำรวจความเสียหายและร่วมติดตามสถานการณ์ปัญหากับภาครัฐและชุมชน มีการแต่งตั้งคณะทำงานในพื้นที่ จัดทำแบบจำลองเพื่อประเมินภัยคุกคามจากข้างป่าทั้งภายในและภายนอกพื้นที่คุ้มครองสัตว์ป่า รวมถึงสร้างเครื่องกีดขวางไม่ให้ข้างป่าเข้ามาในชุมชน สร้างแหล่งน้ำ แหล่งอาหารข้างป่าในพื้นที่อนุรักษ์ สร้างระบบแจ้งเตือนและเฝ้าระวัง โดยใช้เทคโนโลยี

(๒) ส่วนสำคัญของกลุ่มป่าตะวันตกคือ มีกลไกในการทำงานร่วมกันผ่านคณะกรรมการข้างระดับจังหวัดที่ตั้งขึ้นในจังหวัดกาญจนบุรีมากกว่า ๑๐ ปี โดยมีคณะทำงานย่อยช่วยวางยุทธศาสตร์ด้านต่าง ๆ ร่วมกัน ได้แก่ การวางแผน องค์ความรู้ นวัตกรรม กองทุน และการแก้ปัญหา ซึ่งมีการประชุมเพื่อกำหนดแผนร่วมกัน เสนอแผน และยื่นของบประมาณ การทำงานของคณะกรรมการมีผลทางอ้อมทำให้กรมอุทยานแห่งชาติฯ มีความชัดเจนในการขับเคลื่อน และเปิดพื้นที่ให้แสดงความเห็นมากขึ้น เพื่อช่วยให้อุปสรรคสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

//(๓) นอกจากนั้น ...

(๓) นอกจากนั้น การมีองค์กรภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนด้านการอนุรักษ์ นักวิชาการและนักวิจัยช่วยประสานระหว่างชาวบ้าน ชุมชน และภาครัฐ ทำให้เกิดการศึกษาระหว่างกันและกัน เพื่อหาแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันและแก้ไขปัญหา เช่น

(๓.๑) การศึกษาวิจัยปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เป็นพืชที่ทนต่อการถูกทำลายและไม่เป็นอาหารของช้าง พบว่าเป็นวิธีหนึ่งในการป้องกันการบุกรุกของช้างป่าได้เป็นอย่างดี ผลจากการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชทำให้ช้างป่าไม่ปักหลักอาศัยอยู่ในแหล่งชุมชน พืชผลทางการเกษตรที่เหลือไม่ได้รับความเสียหายจากช้างป่าสามารถนำไปขายได้ และไม่ต้องผลัดดันเผ่าระวังช้างป่ามากนัก^{๓๓} สามารถพัฒนาไปถึงการตั้งกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปผลิตภัณฑ์สร้างรายได้และนำเงินมาช่วยเยียวยาคนในชุมชน รวมถึงตั้งกองทุนในการเยียวยาความเสียหายจากช้างป่า

(๓.๒) การศึกษาวิจัยการเผ่าระวังและผลัดดันช้างป่าโดยใช้เครื่องมือที่ไม่สัมพันธ์กับมนุษย์ (ไม่ต้องใช้แรงงานมนุษย์) พบว่าเดิมการเผ่าระวังและผลัดดันช้างป่าจะต้องใช้แรงงานคนตลอด ๒๔ ชั่วโมง และเจ้าหน้าที่มีจำนวนไม่เพียงพอ จึงต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมผลัดดัน แต่ชาวบ้านมีงานประจำต้องประกอบอาชีพในเวลากลางวัน เมื่อต้องร่วมเผ่าระวังและผลัดดันช้างป่า ในเวลากลางคืน ทำให้พักผ่อนไม่เพียงพอ ส่งผลต่ออารมณ์ สุขภาพกาย สุขภาพจิต และคุณภาพชีวิต ด้านอื่น ๆ ตลอดจนมีความตึงเครียดระหว่างชาวบ้านและเจ้าหน้าที่รัฐ การวิจัยได้ข้อสรุปว่า เทคโนโลยีหรืออุปกรณ์ไล่ช้างที่ไม่สัมพันธ์กับมนุษย์ สามารถลดความรุนแรงเมื่อเกิดการปะทะและลดความดุร้ายของช้างป่าได้มากกว่าการขับไล่ด้วยกายภาพ^{๓๔}

๓.๓.๓ พื้นที่อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย

(๑) การจัดการในพื้นที่แตกต่างจาก ๒ พื้นที่แรก เนื่องจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านทั่วไปที่ไม่ใช่กลุ่มอาสาสมัครยังไม่เด่นชัด โดยกลุ่มอาสาสมัครที่ตั้งขึ้นโดยภาคประชาชนซึ่งทำงานโดยไม่มีค่าตอบแทนมีบทบาทมากในการเผ่าระวังช้างป่า เช่น ระดมทุนกันเองเพื่อซื้อวิทยุสื่อสาร อุปกรณ์ป้องกัน และน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับยานพาหนะ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเลยและนายอำเภอภูหลวง ให้เงินสนับสนุนเป็นครั้งคราว อาสาสมัครใช้การลงมือปฏิบัติและศึกษาเส้นทางการเดินของช้างป่าและวิธีการไล่ช้างป่าด้วยตนเอง เริ่มผลัดดันช้างป่าโดยรถไถและรถคิบบ้อย ต่อมาในปี ๒๕๖๑ พัฒนาการเป็นการสร้างรั้วไฟฟ้าและรั้วรังผึ้งรวมถึงการเพิ่มจุดส่องสว่าง โดยการสนับสนุนจากภาครัฐ ในช่วงปี ๒๕๖๒ จึงมีการอบรมให้ความรู้กับชุดเผ่าระวังช้างป่า และในปี ๒๕๖๓ กลุ่มอาสาสมัครระดมทุนเพื่อทำประกันภัยให้กับสมาชิกผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่จริงต่อเนื่องมาแล้วอย่างน้อย ๑ ปี มีความรู้เรื่องช้างป่า และไม่มีพฤติกรรมเสี่ยง เบี้ยประกันรายละ ๑,๒๘๐ บาทต่อปี ซึ่งหากอาสาสมัครบาดเจ็บหรือเสียชีวิต

/จะได้รับ...

^{๓๓} ตัวอย่างโครงการวิจัยปรับเปลี่ยนการปลูกพืช ดูภาคผนวก ค.

^{๓๔} สรุปการวิจัยการเผ่าระวังและผลัดดันช้างป่าในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ ดูภาคผนวก ง.

จะได้รับเงินจากประกันภัยเป็นค่ารักษาพยาบาล ๑๐,๐๐๐ บาท เงินชดเชยกรณีเสียชีวิต ๔๐๐,๐๐๐ บาท โดยในปี ๒๕๖๕ มีอาสาสมัครทำประกันภัยแล้ว ๔๙ ราย จากจำนวนอาสาสมัครทั้งสิ้น ๘๑ ราย

(๒) การจัดการข้างป่าได้รับการผลักดันจากผู้ว่าราชการจังหวัดเลย ซึ่งมีอำนาจสั่งการทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดเพื่อบูรณาการการแก้ไขปัญหา ร่วมกับสถาบันวิจัยสัตว์ป่า ภูหลวงที่ศึกษาเส้นทางเดินของข้างป่า สนับสนุนให้ลดการปลูกอ้อยกลับไปปลูกพืชดั้งเดิม ได้แก่ มะขามหวาน ฝ้าย รวมถึงปลูกผักหวาน มะขาม และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่สามารถนำมาแปรรูปได้และลดการดึงดูดข้างป่า ผสมผสานการเลี้ยงผึ้ง ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร และสามารถทำเป็นรั้วรังผึ้ง ซึ่งเป็นต้นแบบในการป้องกันข้างในระดับครัวเรือนเหมาะสมกับพื้นที่ขนาดเล็ก

๓.๔ ปัญหาที่ทั้ง ๓ พื้นที่เป้าหมายต้องการให้แก้ไขมากที่สุดคือ ความปลอดภัยในการดำรงชีวิต รองลงมาคือ การเยียวยาที่ยังไม่มีหลักเกณฑ์เฉพาะและไม่ครอบคลุม โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการข้างป่าจากภาคประชาชนและภาคประชาสังคมว่า แผนการจัดการข้างป่าควรมุ่งเน้นในเรื่องต่อไปนี้^{๑๕}

๓.๔.๑ การสร้างกลไกเพื่อการประสานความร่วมมือในการจัดการข้างป่า โดยให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการจัดการ

๓.๔.๒ การสนับสนุนการศึกษาวิจัย เพื่อให้ได้เครื่องมือในการแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ และการสนับสนุนงบประมาณในการเฝ้าระวังข้างป่าแก่อาสาสมัครและชุมชน

๓.๔.๓ การปรับปรุงสิ่งกีดขวาง การเคลื่อนย้ายข้างป่าออกจากชุมชน และการควบคุมจำนวนประชากรข้างป่า

๓.๔.๔ การปรับปรุงหลักเกณฑ์การเยียวยาที่เหมาะสมกับความเสียหาย

๓.๔.๕ การสนับสนุนตลาดสำหรับพืชหรืออาชีพทางเลือก

๓.๕ การดำเนินการของภาครัฐในระดับชาติ

๓.๕.๑ ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ กรมอุทยานแห่งชาติฯ ได้จัดทำแผนการจัดการข้างป่าระดับกลุ่มป่าทั้ง ๑๓ กลุ่ม สำหรับปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๓ - ๒๕๗๒ ต่อมาช่วงปลายปี ๒๕๖๕ ปัญหาข้างป่าถูกหยิบยกขึ้นเป็นวาระแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีคำสั่งที่ ๒๗๐/๒๕๖๕ ลงวันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๕ แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และจัดการข้าง ซึ่งได้กำหนดกรอบมาตรการการแก้ไขปัญหาข้างป่า ๖ ด้าน^{๑๖} ได้แก่ (๑) การจัดการและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของข้างป่า (๒) การจัดหาแนวป้องกันข้างป่า โดยปรับปรุงรูปแบบคูกันข้างในป่าตะวันออกเป็นแบบดาดคอนกรีตเพื่อเพิ่มความแข็งแรง (๓) การกำหนดเป้าหมายจัดตั้งและสนับสนุนเครือข่ายเฝ้าระวังข้างป่าและสัตว์ป่าออกนอกพื้นที่ (๔) การเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ (๕) การเคลื่อนย้ายข้างป่าที่มีปัญหาไปอยู่ในพื้นที่

/ที่จัดเตรียม ...

^{๑๕} สรุปข้อเสนอแนะภาคประชาชนและภาคประชาสังคมแยกเป็นรายพื้นที่ ดูภาคผนวก จ.

^{๑๖} คณะกรรมการอนุรักษ์และจัดการข้างและมาตรการการแก้ไขปัญหาข้างป่า ดูภาคผนวก ฉ.

ที่จัดเตรียมไว้ที่จะสะดวกต่อการบริหารจัดการ และ (๖) การควบคุมประชากรช้างป่าด้วยวัคซีนคุมกำเนิด ทั้งนี้ กรอบมาตรการดังกล่าวพัฒนาจากแผนการจัดการช้างป่าเดิมที่ยังไม่มีมาตรการควบคุมประชากรช้างป่าและการจัดทำหลักเกณฑ์การเยียวยาอย่างเป็นรูปธรรม อย่างไรก็ตาม การประสานความร่วมมือกับท้องถิ่น ชุมชน และภาคีเครือข่ายภาคประชาสังคมในรูปแบบการจัดการร่วมกันไม่ได้อยู่ในมาตรการหลัก

๓.๕.๒ ปี ๒๕๖๗ ปัญหาอำนาจจัดการพื้นที่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในเขตที่ทับซ้อนกับพื้นที่อนุรักษ์ได้รับการแก้ไข โดยคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.ถ.) ได้มีประกาศ เรื่อง กำหนดกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของ ประชาชนในท้องถิ่นให้เป็นหน้าที่และอำนาจของ อปท. : ด้านการแก้ไขปัญหาสัตว์ป่าที่ก่อให้เกิด ผลกระทบหรือสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชน ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๗ ให้ อปท. มีหน้าที่และ อำนาจในการแก้ไขปัญหา และให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ประสานงาน และมีส่วนร่วมกับกรม อุทยานแห่งชาติฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาที่อยู่ภายในเขตความรับผิดชอบของ อปท. นั้น เพื่อการคุ้มครอง การบำบัดเยียวยา และการป้องกันและแก้ไขอันตรายที่เกิดหรืออาจจะ เกิดแก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สิน รวมทั้งชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนที่เกิดจากสัตว์ป่า^{๑๑๑} เพื่อความ คล่องตัวและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ได้มากขึ้น ต่อมากระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมได้มีประกาศลงวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๖๗ แต่งตั้งข้าราชการและพนักงานของ อปท. เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่าแล้ว

๓.๕.๓ การสนับสนุนและพัฒนาอาสาสมัครเฝ้าระวังช้างป่าภาคประชาชน

(๑) ด้านงบประมาณ เดิมอาสาสมัครเป็นกลุ่มที่ประชาชนในพื้นที่ตั้งขึ้นเอง ในปี ๒๕๖๖ กรมอุทยานแห่งชาติฯ ได้จัดตั้ง “เครือข่ายเฝ้าระวังช้างป่าและสัตว์ป่าออกนอกพื้นที่ อนุรักษ์” และให้เงินอุดหนุนเครือข่ายละ ๕๐,๐๐๐ บาท^{๑๑๒} เป็นค่าใช้จ่ายในการผลักดันช้างป่า รวมถึง ให้ประชาชนในพื้นที่เข้าร่วมปฏิบัติหน้าที่กับเจ้าหน้าที่ป่าอนุรักษ์ในการผลักดันช้างป่า โดยถือว่าเป็น เจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าซึ่งจะได้รับเงินช่วยเหลือพิเศษกรณีบาดเจ็บหรือเสียชีวิต^{๑๑๓}

/(๒) ด้านการ ...

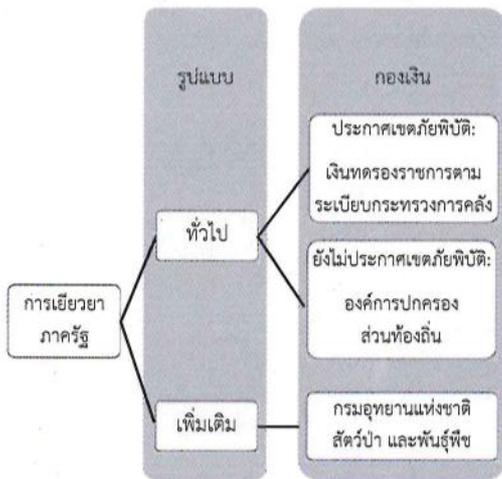
^{๑๑๑} กำหนดกิจกรรมที่ อปท. สามารถดำเนินการได้มีทั้งด้านการจัดทำแผนงานหรือโครงการในการแก้ไขปัญหา การ จัดให้มีการรวบรวมข้อมูลและติดตามสถานการณ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ และประสานงานการแก้ไขปัญหาและการให้ความ ช่วยเหลือด้านต่าง ๆ การจัดทำมีระบบแจ้งเตือนและการเฝ้าระวัง การจัดทำมีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ควบคุมสัตว์ป่า การสนับสนุน เครือข่าย การช่วยเหลือสัตว์ป่า การดูแลและปรับปรุงพื้นที่แหล่งอาหาร รวมถึงการส่งเสริมและจัดให้มีแหล่งอาหารตาม ความเหมาะสม

^{๑๑๒} กรมอุทยานแห่งชาติฯ กำหนดเป้าหมายจัดตั้งและสนับสนุนเครือข่ายรอบพื้นที่อนุรักษ์ที่พบการกระจายของช้างป่า จำนวน ๓๔๒ เครือข่าย ซึ่งในปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๖ ได้สนับสนุนไปแล้ว ๒๑๔ เครือข่าย

^{๑๑๓} ตามหลักเกณฑ์วิธีการจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าในการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๖๖ และ ระเบียบมูลนิธิผู้พิทักษ์ป่าและรักษาทะเล ว่าด้วยหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือผู้พิทักษ์ป่าและรักษาทะเล พ.ศ. ๒๕๖๕

(๒) ด้านการฝึกอบรม กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้จัดทำโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในเรื่องภัยช้างป่า ร่วมกับกรมอุทยานแห่งชาติฯ รวมทั้งการจัดฝึกอบรมให้ชุมชนที่พร้อมจัดตั้งเครือข่ายในพื้นที่ และการใช้ อปพร. ที่มีอยู่แล้ว เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเผชิญเหตุกับช้างป่า ซึ่งสามารถเบิกเบี่ยเลี้ยงและค่าใช้จ่ายของอาสาสมัครป้องกันภัยได้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายให้แก่อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๐ ตามอัตราที่กำหนดโดยคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ

๓.๕.๔ การพัฒนาหลักเกณฑ์การเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ จากเดิมภาครัฐมีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยพิจารณาช้างป่าเป็นสาธารณภัยประเภทหนึ่ง ต่อมาในปี ๒๕๖๖ กรมอุทยานแห่งชาติฯ ได้พัฒนาหลักเกณฑ์การเยียวยาเฉพาะสำหรับผู้ที่ได้รับความเสียหายจากช้างป่า (รวมถึงกระทิง) ในปัจจุบันจึงมีการเยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบ ๒ รูปแบบ ผ่านเงิน ๓ กอง ดังนี้

(๑) การเยียวยาทั่วไป ช่วยเหลือกรณีเกิดความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย บ้านเรือน และพืชผลทางการเกษตร แบ่งเป็น ๒ กรณี คือ

(๑.๑) กรณีประกาศให้พื้นที่นั้นเป็นเขตภัยพิบัติจากช้างป่าให้ใช้ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินอุดหนุนราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ เป็นการช่วยเหลือในรูปแบบการบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของผู้ประสบภัยพิบัติ โดยไม่ได้มุ่งหมายที่จะชดเชยความเสียหาย^{๒๐}

ในพื้นที่ที่คณะกรรมการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติจังหวัดร่วมกับผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบและประกาศเป็นเขตภัยพิบัติฉุกเฉิน^{๒๑} มุ่งหมายแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระหว่างรอรับเงินช่วยเหลือจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี ซึ่งอัตราการเบิกจ่ายเป็นการวางหลักเกณฑ์กลางในการเบิกจ่ายให้กับภัยทุกประเภทภายใต้วงเงินงบประมาณ ๒๐ ล้านบาท ดังนั้น อัตราที่ระบุไว้จึงต่ำมากเมื่อเทียบกับความเสียหายที่แท้จริง เช่น กรณีเสียชีวิต กำหนดค่าช่วยเหลือจัดการศพ รายละไม่เกิน ๒๙,๗๐๐ บาท /และในกรณี ...

^{๒๐} ข้อ ๑๖ การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติตามระเบียบนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวางหลักเกณฑ์สำหรับส่วนราชการในการดำเนินการช่วยเหลือโดยเร่งด่วนตามความจำเป็นและเหมาะสมเมื่อเกิดภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินขึ้นในท้องที่หนึ่งท้องที่ใด โดยมุ่งหมายที่จะบรรเทาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าของผู้ประสบภัยพิบัติ แต่ไม่ได้มุ่งหมายที่จะชดเชยความเสียหายให้แก่ผู้ใด

^{๒๑} ภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินจะต้องเป็นพื้นที่ที่ช้างป่าได้สร้างความเสียหายต่อสาธารณะ ตั้งแต่พืชผลทางการเกษตร ชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ซึ่งเข้าข่ายเป็นสาธารณภัย ทั้งนี้ พื้นที่ที่ประกาศให้เป็นเขตการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉินกรณีภัยจากช้างป่า ได้แก่ จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตรวดี และสระแก้ว โดยหลักเกณฑ์การเบิกจ่ายเงินช่วยเหลือแบ่งเป็น ๖ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการดำรงชีพ ๒) ด้านสังคมสงเคราะห์ ๓) ด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ๔) ด้านการเกษตร ๕) ด้านบรรเทาสาธารณภัย และ ๖) ด้านการปฏิบัติงานให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัย

และในกรณีผู้เสียชีวิตเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือเป็นผู้หารายได้เลี้ยงดูครอบครัว จะได้รับเงินช่วยเหลือ สงเคราะห์เพิ่มขึ้นเป็นรายครอบครัวละไม่เกิน ๒๙,๗๐๐ บาท และกรณีพืชผลทางการเกษตรเสียหายจะ ได้รับเงินช่วยเหลือกรณีพืชตายสิ้นเชิงมีอัตราแตกต่างกันตามชนิดพืช^{๒๒}

(๑.๒) กรณียังไม่ประกาศให้พื้นที่นั้นเป็นเขตภัยพิบัติจากช้างป่า อปท. สามารถช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนได้ทันที โดยไม่ต้องรอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ประกาศพื้นที่เป็นเขตสาธารณภัย ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยค่าใช้จ่ายเพื่อช่วยเหลือ ประชาชนตามอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๖๖ การช่วยเหลืออาจให้เป็น สิ่งของหรือเงิน แบ่งออกเป็น ๓ ด้าน คือ ด้านสาธารณภัย ด้านการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต และ ด้านการควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ โดยเบิกจ่ายจากเงินของ อปท. ซึ่งภัยจากช้างป่าถือว่าเป็นสาธารณภัย ประเภทหนึ่ง^{๒๓} ที่ต้องอ้างอิงอัตราเงินเยียวยาตามอัตราของระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทรวง ราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ เท่านั้น จึงมีข้อจำกัดและเป็นอัตรา ที่ไม่สอดคล้องกับความเสียหายที่แท้จริง

(๒) การเยียวยาเพิ่มเติม เฉพาะความเสียหายต่อชีวิตและร่างกาย โดยในปี ๒๕๖๖ กรมอุทยานแห่งชาติฯ ได้ออกระเบียบเงินช่วยเหลือเพิ่มเติมที่ไม่เป็นการเบิกจ่ายซ้ำซ้อนกับการ ช่วยเหลือประชาชนตามระเบียบหรือหลักเกณฑ์อื่น ๆ เพื่อให้ผู้ที่ได้รับผลกระทบได้รับเงินช่วยเหลือจาก หลายช่องทางมากขึ้น ดังนี้

(๒.๑) กรณีผู้ได้รับผลกระทบเป็นประชาชนทั่วไป จะได้รับการช่วยเหลือ ตามระเบียบกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ว่าด้วยการนำส่ง การเก็บรักษา และการใช้ จ่ายเงิน เพื่อการอนุรักษ์ พืชพันธุ์ และบำรุงรักษาเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า เพื่อการ อนุรักษ์สัตว์ป่าและรักษาไว้ซึ่งแหล่งที่อยู่อาศัยหรือแหล่งหากินของสัตว์ป่า หรือเพื่อการช่วยเหลือ เยียวยาผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๖ และหลักเกณฑ์และวิธีการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากช้างป่าหรือกระทิง พ.ศ. ๒๕๖๖^{๒๔} กำหนดอัตราเงินช่วยเหลือ กรณีบาดเจ็บทั่วไปไม่เกิน ๓๐,๐๐๐ บาท ค่าขาดประโยชน์ในการทำมาหาได้ระหว่างพักรักษาตัวไม่เกิน ๒๐๐ บาทต่อวัน และกรณี เสียชีวิต ๑๐๐,๐๐๐ บาท เป็นต้น^{๒๕}

/(๒.๒) กรณี ...

^{๒๒} อัตราเงินช่วยเหลือตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทรวงราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณี ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ ดูภาคผนวก ข.

^{๒๓} หลักเกณฑ์การช่วยเหลือประชาชนของ อปท. กรณีภัยพิบัติ ดูภาคผนวก ข.

^{๒๔} ภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ได้รับผลกระทบจากช้างป่าหรือกระทิงได้ป้องกันดูแลตนเองอย่างวิญญูชนพึงกระทำ ไม่เป็น บุคคลที่มีพฤติกรรมที่ระบุได้ว่ามีเจตนาเข้าไปทำร้ายช้างป่าหรือกระทิง หรือเข้าไปในพื้นที่ที่มีช้างป่า ไม่ฝ่าฝืนคำสั่งหรือขัดขวาง การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่จนเป็นเหตุให้ถูกช้างป่าหรือกระทิงทำร้าย และไม่ฝ่าฝืนบทบัญญัติของพระราชบัญญัติสงวนและ คุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๖๒ พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒ หรือระเบียบและกฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

^{๒๕} อัตราเงินช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์และวิธีการช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากช้างป่าหรือกระทิง พ.ศ. ๒๕๖๖ ดูภาคผนวก ฉ.

(๒.๒) กรณีผู้ได้รับผลกระทบเป็นเจ้าของหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าในการปฏิบัติหน้าที่^{๒๖} และบุคคลที่ทำประโยชน์ช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครอง ดูแลรักษาป่าและสัตว์ป่า กำหนดเงินช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์วิธีการจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าในการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๖๖ กรณีบาดเจ็บทั่วไปไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท กรณีเสียชีวิตเนื่องจากการปะทะต่อสู้ จากการปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ หรือลาดตระเวนหรือสัตว์ป่าทำร้าย ๕๐๐,๐๐๐ บาท^{๒๗} และกรณีเป็นเจ้าของหน้าที่ของกรมอุทยานแห่งชาติฯ รวมทั้งครอบครัวของผู้ปฏิบัติงานพิทักษ์ป่า บุคคล องค์กร กลุ่ม ชมรม สมาคม และอื่น ๆ ที่มีส่วนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะได้รับการเยียวยาตามระเบียบมูลนิธิผู้พิทักษ์ป่าและรักษาทะเล ว่าด้วยหลักเกณฑ์การให้ความช่วยเหลือผู้พิทักษ์ป่าและรักษาทะเล พ.ศ. ๒๕๖๕ กรณีปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่เสี่ยงภัยด้วย ในจำนวนไม่เกิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท กรณีเสียชีวิต ไม่เกิน ๕๐,๐๐๐ บาท และกรณีบาดเจ็บสาหัส ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท

๔. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จากสถานการณ์ สาเหตุที่มาของปัญหา สภาพแวดล้อม สภาพสังคม และระบบนิเวศ รวมถึงระดับของการประสานความร่วมมือในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกัน ปัจจัยเหล่านี้นำมาสู่ความต้องการของชุมชน วิธีการหรือเครื่องมือที่จะมีประสิทธิภาพของแต่ละพื้นที่ที่ต่างกัน จึงเห็นว่าแนวทาง การจัดการที่เหมาะสมต้องเป็นการจัดการแบบมีส่วนร่วมจากรากฐานขึ้นไปสู่ระดับนโยบาย โดยใช้ฐานของการจัดการเชิงพื้นที่เป็นตัวกำหนดนโยบายและทิศทางการจัดการในภาพรวม เพื่อให้การวางแผนจัดการข้างป่าสอดคล้องกับนิเวศวิทยาของชุมชน และสอดคล้องกับปัญหาที่มีสาเหตุและที่มาแตกต่างกัน โดยที่การสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เพื่อกำหนดแผนและเป้าประสงค์ร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์เพื่อนำไปสู่การปรับความเข้าใจระหว่างประชาชนในพื้นที่ของรัฐ จะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาวิธีการในการจัดการพื้นที่ชุมชนไปพร้อมกับการพัฒนาวิธีการจัดการข้างป่าที่ตอบสนองต่อชุมชนอย่างแท้จริง ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดมาตรการต่าง ๆ ในอนาคต ดังนี้

๔.๑ สร้างกลไกระดับพื้นที่เพื่อการจัดการแบบมีส่วนร่วมและแบ่งปันข้อมูล

(๑) ตั้งกลไกการจัดการระดับพื้นที่อย่างมีส่วนร่วม เพื่อทำงานในด้านการวางแผนและกำหนดนโยบาย ประกอบด้วยองค์ประกอบทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ ภาครัฐ ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ และภาคประชาสังคม โดยการสื่อสารที่ดีและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ และภาคประชาสังคม สามารถสะท้อนปัญหาและแนวคิดต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การวางแผนร่วมกันในการบูรณาการการทำงาน

/(๒) กลไก ...

^{๒๖} ได้แก่ พนักงานเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ รวมถึงอาสาสมัครซึ่งหมายถึง อาสาสมัครพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (อส.อส) พนักงานจ้างเหมาบริการ อาสาสมัครเฝ้าระวังข้างป่าและสัตว์ป่านอกเขตพื้นที่อนุรักษ์

^{๒๗} อัตรารายช่วยเหลือตามหลักเกณฑ์วิธีการจ่ายเงินสวัสดิการช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ผู้พิทักษ์ป่าในการปฏิบัติหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๖๖ ดูภาคผนวก ก.

(๒) กลไกระดับพื้นที่ อาจเป็นกลไกระดับจังหวัด โดยผู้ว่าราชการจังหวัดให้ความสำคัญและเป็นผู้นำในการจัดการแก้ไขปัญหา การแก้ปัญหาจะมีการพัฒนาเครื่องมือที่หลากหลายมากขึ้น เนื่องจากมีอำนาจสั่งการรวมทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับจังหวัดให้บูรณาการการแก้ไขปัญหาได้ อีกทั้งทำให้มีการเปิดพื้นที่พูดคุยกับทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ ประชาชนในพื้นที่ ผู้บริหารท้องถิ่น รวมถึงภาคประชาสังคมและเครือข่ายต่าง ๆ ได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม กลไกอาจลดขนาดลงเป็นกลไกระดับอำเภอ หรือระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ได้ เพื่อความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพ หรือเป็นกลไกที่ทำความตกลงร่วมระหว่างชุมชนกับกรมอุทยานแห่งชาติฯ ในการทำโครงการและการใช้งบประมาณร่วมกัน ซึ่งจะช่วยลดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐและชุมชน และทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ในปัจจุบันยังมีหลายจังหวัดที่ยังไม่มีกลไกรูปแบบดังกล่าว^{๒๘}

(๓) การสร้างฐานข้อมูลเกี่ยวกับทิศทางเคลื่อนที่ของช้างป่า สำหรับสื่อสารและกระจายข้อมูลแบบเป็นปัจจุบัน (real time) เพื่อให้ชาวบ้านและกลุ่มอาสาสมัครทราบข้อเท็จจริงและเตรียมตัวได้ทันต่อสถานการณ์ รวมทั้งสามารถสร้างความเข้าใจและแบ่งปันวิสัยทัศน์ร่วมกันได้

๔.๒ สนับสนุนต่อยอดการศึกษาวิจัยและสนับสนุนตลาดสำหรับพืชทางเลือก

โดยที่การจัดการความเสียหายจากช้างป่าเป็นพลวัตที่สามารถพัฒนาองค์ความรู้และเครื่องมือในการจัดการที่มีประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ได้ จึงต้องอาศัยการศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้ได้เครื่องมือในการป้องกันช้างป่าที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่มากที่สุด โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

(๑) การวางแผนเพื่อจัดการเส้นทางเดินช้าง สำหรับผลักต้นและสร้างสิ่งกีดขวาง เนื่องจากระบบการจัดการที่ไม่ได้ศึกษาพื้นที่เพียงพออาจทำให้เกิดความเสียหายมากขึ้นกว่าเดิม อีกทั้งการใช้ความรุนแรงในการเฝ้าระวังหรือผลักต้นจะยิ่งทำให้ช้างป่ากระจายตัวออกไปเป็นวงกว้างมากยิ่งขึ้น และกระตุ้นให้ช้างป่าเกรี้ยวกราด^{๒๙} นอกจากนี้ บริเวณที่เหมาะสมสำหรับสร้างสิ่งกีดขวาง แหล่งอาหาร และแหล่งน้ำมีความสำคัญมากซึ่งต้องเจาะจงเป็นรายพื้นที่^{๓๐} พฤติกรรมของช้างป่าโดยธรรมชาติที่สามารถปรับตัวเอาชนะอุปสรรค ข้ามหรือทำลายकुกันช้างและรั้วกันช้างได้ทุกรูปแบบ การวางแผนจัดการช้างป่า

/จึงต้อง ...

^{๒๘} สำนักงาน กสม. ได้มีหนังสือที่ สม ๐๙๐๒/ว ๔๗๘๕ ลงวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๖๕ ถึงผู้ว่าราชการจังหวัด ๑๐ จังหวัด ประกอบด้วยระยอง จันทบุรี ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ตราด นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว กาญจนบุรี และเพชรบุรี แจ้งสรุปการประชุมร่วมกันและขอความอนุเคราะห์ให้จัดตั้งคณะกรรมการช้างระดับจังหวัด เพื่อให้มีการวางแผนการจัดการช้างป่าโดยมีส่วนร่วมจากทั้งภาครัฐ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบ และภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นแนวทางที่มาจากข้อเสนอแนะของภาคประชาชนและภาคีเครือข่าย โดยนอกจากจังหวัดกาญจนบุรีที่มีคณะกรรมการช้างระดับจังหวัดอยู่แล้ว มีเพียงจังหวัดระยอง ชลบุรี และนครนายก เท่านั้นที่ดำเนินการ

^{๒๙} กรณีศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางเดินช้าง ดูภาคผนวก ก.

^{๓๐} บริเวณที่สร้างแหล่งน้ำแหล่งอาหารมีผลต่อเส้นทางเดินของช้างป่า การสร้างแหล่งอาหารหรือแหล่งน้ำในบริเวณที่ไม่เหมาะสม เช่น ใกล้แหล่งชุมชนเกินไป สามารถทำให้ช้างป่าและสัตว์ป่าอื่น ๆ ย้ายและเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยมาใกล้แหล่งอาหารมากขึ้นได้

จึงต้องเข้าใจนิเวศวิทยาของพื้นที่ รูปแบบการออกหาอาหารของช้างป่าในพื้นที่ทับซ้อนระหว่างป่ากับชุมชน และพื้นที่ทับซ้อนระหว่าง ๒ ชุมชนขึ้นไป รวมถึงต้องทำความเข้าใจการจัดการช้างป่าในพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม เพื่อออกแบบการจัดการร่วมกันในชุมชนโดยมีเส้นทางเดินของช้างป่าเป็นฐาน

(๒) การพัฒนาเครื่องมือผลักดันช้างป่าที่ไม่สัมพันธ์กับมนุษย์ ที่สามารถลดอันตรายจากช้างป่าและความดุร้ายเมื่อต้องเผชิญหน้ากับคน รวมถึงทำให้ชาวบ้านมีสุขภาพจิตที่ดีขึ้นได้จากการพักผ่อนที่เพียงพอและไม่ต้องเผชิญกับอันตรายตลอดเวลา^{๑๑}

(๓) การสนับสนุนตลาดสำหรับพืชทางเลือก เนื่องจากการลดการปลูกพืชอาหารของช้างป่าเป็นวิธีหนึ่งในการป้องกันการบุกรุกได้เป็นอย่างดี^{๑๒} ปัจจุบันมีกลุ่มนักวิจัยเอกชนเป็นตัวกลางเชื่อมโยงเกษตรกรกับตลาดเพื่อหาช่องทางการจำหน่าย แต่การเลือกประกอบอาชีพและเลือกชนิดของพืชที่ปลูกของประชาชนยังต้องคำนึงถึงมิติและปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประชาชนบางส่วนไม่พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเนื่องจากมีหนี้สิน จึงยังปลูกพืชเชิงเดี่ยวที่สร้างรายได้มากกว่า ดังนั้น การสนับสนุนชุมชนให้ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชโดยอาศัยภาคเอกชนเพียงอย่างเดียวอาจไม่ยั่งยืน หากไม่มีภาครัฐเข้ามาเป็นกลไกช่วยเหลือในการหาตลาดและส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์การเกษตรเพื่อให้สามารถดำเนินต่อไปได้ในระยะยาว^{๑๓}

๔.๓ ปรับปรุงหลักเกณฑ์การเยียวยาพืชผลทางการเกษตรและการประกันภัย

(๑) ปัจจุบันยังไม่มีมาตรการแก้ไขหลักเกณฑ์และอัตราเงินเยียวยาพืชผลทางการเกษตรเนื่องจากความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตรจากช้างป่าแตกต่างจากภัยธรรมชาติอย่างอื่น การกินอาหารของช้างป่าเป็นแบบเดินไปกินไป ไม่ได้กินของเกษตรกรรายใดรายหนึ่งทั้งในเวลาเดียวกัน การเยียวยาตามระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ มีเงื่อนไขว่าจะต้องเป็นกรณีพืชตาย “โดยสิ้นเชิง” หากเป็นกรณีเสียหายแต่เพียง “บางส่วน” จะไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการช่วยเหลือใด ๆ โดยที่การพิจารณาความเสียหายจะคิดเป็นรายครั้งต่อไร่ แม้ความเสียหายเกิดขึ้นหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถรวมความเสียหายเพื่อขอรับค่าเสียหายในครั้งเดียวได้ เช่น ช้างกินต้นกล้วย แต่กล้วยสามารถแตกหน่อขึ้นมาใหม่ได้ อาจถูกตีความว่าไม่ใช่กรณีเสียหายโดยสิ้นเชิง จึงไม่อาจได้รับเงินช่วยเหลือ เป็นต้น ยิ่งไปกว่านั้น ผู้ขอรับการช่วยเหลือต้องเป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานเกษตรจังหวัด มีสัญชาติไทย และที่ดินนั้นต้องมีเอกสารสิทธิหรือมีสัญญาเช่าที่ดินทำกิน จึงอาจทำให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวและผู้มีที่ดินทำกินทับซ้อนกับพื้นที่อนุรักษ์ไม่ได้รับการเยียวยา ซึ่งจะต้องพัฒนาหลักเกณฑ์ให้ครอบคลุมต่อไป

(๒) เงินช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐไม่เพียงพอ และเงินงบประมาณของรัฐมีจำกัด ทำให้ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ประเด็นการเยียวยาด้วยการทำประกันภัยให้ประชาชนในท้องถิ่นกรณีได้รับ

/ความเสียหาย ...

^{๑๑} อ่างแก้ว ดูเชิงอรุณที่ ๑๔

^{๑๒} อ่างแก้ว ดูเชิงอรุณที่ ๑๓

^{๑๓} จาก การแลกเปลี่ยนข้อมูลของภาคเอกชนและของกรมอุทยานแห่งชาติฯ ในวันช้างไทย เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม ๒๕๖๗ ณ ห้องประชุม Thai PBS

ความเสียหายจากช้างป่า รวมถึงทำประกันภัยที่ตัวช้างป่าที่ก่อความเสียหาย ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณา แม้ปัจจุบันบางชุมชนจะมีศักยภาพสามารถจัดตั้งกองทุนเพื่อซื้อประกันภัยให้อาสาสมัครได้ เช่น อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย เป็นต้น แต่ยังไม่แพร่หลาย รวมถึงกรณีการทำประกันภัยพืชผลทางการเกษตรและทรัพย์สิน อาจมีปัญหาในการคำนวณเบี้ยประกันและผลตอบแทนรวมทั้งการคำนวณความเสียหายที่ได้รับ ซึ่งจะต้องมีการหารือและพัฒนาต่อไปในอนาคต^{๓๔}

๔.๔ การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องและการติดตามประมวผล

(๑) ความต่อเนื่องของกิจกรรมและการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐเป็นส่วนที่สำคัญมาก หากไม่มีการสนับสนุนงบประมาณในปีใดปีหนึ่ง การดำเนินการต้องหยุดชะงัก ซึ่งในช่วงปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕ หลายโครงการที่กรมอุทยานแห่งชาติฯ มีแผนงาน เช่น การสร้างและซ่อมแซมสิ่งกีดขวางไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากไม่มีงบประมาณ เป็นต้น และเครื่องมือในการลดอันตรายจากช้างป่า เช่น รั้วรั้งผึ้ง การส่งเสริมอาชีพทางเลือก การปลูกพืชชนิดใหม่ การใช้เทคโนโลยีเฝ้าระวังและไล่ช้าง เป็นต้น ควรต้องพัฒนาและสนับสนุนงบประมาณโดยภาครัฐอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความยั่งยืน ไม่ใช่แต่เพียงการสนับสนุนเป็นครั้งคราวเท่านั้น

(๒) การติดตามประมวผลเป็นสิ่งสำคัญเช่นกันในการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ทั้งนี้ ในปี ๒๕๖๗ กสม. ได้รับเสียงสะท้อนว่า การทำความเข้าใจกับชุมชนตามกรอบมาตรการของรัฐ ยังไม่พบว่าชาวบ้านได้รับความรู้เพิ่มเติมจากกรมอุทยานแห่งชาติฯ ตามที่กำหนดไว้ในแผน เมื่อถึงฤดูที่ช้างป่าคุกคามพื้นที่ ชาวบ้านยังคงใช้รูปแบบเดิมที่ถนัดในการขับไล่ช้างป่า ทำให้สถิติจำนวนช้างป่าตายกับคนเสียชีวิต ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ - ๒๕๖๖ ไม่ได้ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ปัจจุบันเมื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นแล้ว ควรเพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นเพื่อให้เข้าใจซึ่งกันและกัน เช่น ชาวบ้านบางกลุ่มยังมีความเห็นว่า การสร้างรั้วกันช้างป่ายังมีความจำเป็น แต่บางส่วนมีความเห็นต่าง ขณะที่เจ้าหน้าที่บางส่วนยังไม่มี ความเข้าใจในการทำงานกับชุมชนที่คนในชุมชนด้วยกันเองยังมีทัศนคติแตกต่างกัน ทำให้เกิดช่องว่างในการทำงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชน ซึ่งอาจทำให้กลไกการมีส่วนร่วมและความร่วมมือในระดับจังหวัดหรือระดับพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพได้

๕. ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๑๖/๒๕๖๗ เมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๖๗ จึงมีมติให้มีข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และมาตรการหรือแนวทางป้องกันและเยียวยาความเสียหาย ต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๔๗ (๓) และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ มาตรา ๒๖ (๓) ประกอบมาตรา ๓๓ และมาตรา ๔๒ ดังต่อไปนี้

/๕.๑ ข้อเสนอ ...

^{๓๔} กรณีศึกษาเกี่ยวกับการประกันภัย ดูภาคผนวก ก.

๕.๑ ข้อเสนอแนะมาตรการหรือแนวทางในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๕.๑.๑ ให้กระทรวงมหาดไทยสั่งการให้จังหวัดที่ประสบภัยช้างป่า และยังไม่มีความพร้อมในการขังป่าระดับจังหวัด แต่งตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์และจัดการช้างจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กำหนดองค์ประกอบคณะกรรมการร่วมกันทั้ง ๓ ฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนประชาชนจากชุมชนที่ได้รับผลกระทบ และตัวแทนจากภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนในพื้นที่นั้น ในสัดส่วนที่เท่ากันหรือใกล้เคียงกัน และให้แต่ละอำเภอหรือท้องถิ่นที่ประสบภัยจากช้างป่าแต่งตั้งคณะกรรมการระดับท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือให้แผนงานในระดับพื้นที่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกำหนดให้คณะกรรมการระดับจังหวัดและระดับท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์และขอบเขตดำเนินการ ในเรื่องดังนี้

(๑) สนับสนุนการศึกษาวิจัยและรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ เช่น จำนวนประชากร เส้นทางเดิน และพฤติกรรมของช้างป่าในแต่ละบริเวณที่ประสบปัญหา ผลกระทบต่อชุมชน ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ รวมถึงแผนการป้องกันช้างป่าและแนวทางแก้ไขปัญหาคู่ที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ สำหรับแต่ละพื้นที่ เป็นต้น

(๒) จัดทำแผนการป้องกันและแก้ไขปัญหาหรือโครงการจัดการช้างป่า ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ และเส้นทางของช้างป่าในเขตพื้นที่ของตน เสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการตามแผนงาน

(๓) ประเมินผลการจัดการช้างป่าประจำปี เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการจัดการปัญหา และเสนอแนะต่อคณะกรรมการระดับชาติกรณีเห็นว่า ควรดำเนินการอย่างใด ๆ เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหาเชิงนโยบายภาพรวม

(๔) รับคำร้องและแสวงหาข้อเท็จจริงรวมทั้งประเมินความเสียหายเบื้องต้น เพื่อประสานความช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบให้เข้าถึงการเยียวยา ทั้งตามกฎหมายและระเบียบของภาครัฐและการเยียวยาเพิ่มเติมจากกองทุนของภาครัฐและภาคเอกชน^{๓๔}

๕.๑.๒ ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมกับการพัฒนาชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง จัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลและแนวทางการจัดการช้างป่า เพื่อติดตามและประมวลผล ระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบ อาสาสมัครเฝ้าระวังช้างป่า และภาคประชาสังคม ในตำบลที่ได้รับผลกระทบอย่างน้อยทุก ๑๘๐ วัน

๕.๑.๓ ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเส้นทางเคลื่อนที่ของช้างป่าแบบเป็นปัจจุบันที่ผู้ใช้งานทั่วไป ได้แก่ เจ้าหน้าที่ ประชาชน และอาสาสมัคร สามารถลงทะเบียนเพื่อใช้ระบบในการตรวจสอบ เพิ่ม และแบ่งปันข้อมูลของแต่ละพื้นที่ได้

/๕.๑.๔ ให้ ...

^{๓๔} ตัวอย่างแผนผังเกี่ยวกับขั้นตอนในการพิจารณาเยียวยา ดูภาคผนวก ฐ.

๕.๑.๔ ให้คณะรัฐมนตรีส่งแนวทางการจัดการช้างป่าตามข้อ ๔ ของข้อเสนอแนะฉบับนี้ ไปยังคณะกรรมการช้างอนุรักษ์และจัดการช้างระดับชาติเพื่อประโยชน์ในการกำหนดมาตรการบริหารจัดการช้างป่าในทางนโยบายต่อไป

๕.๒ มาตรการหรือแนวทางป้องกันและเยียวยาความเสียหาย

๕.๒.๑ ระยะเวลาเร่งด่วน ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยหารือกันและทำความเข้าใจกับกรมบัญชีกลาง ในการปรับปรุงแก้ไขระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทดรองราชการเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๖๒ และหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติปลีกย่อยเกี่ยวกับการให้ความช่วยเหลือด้านการเกษตรแก่ผู้ประสบภัยพิบัติกรณีฉุกเฉิน ให้ครอบคลุมถึงกรณี “พืชตายหรือเสียหายจากสัตว์ป่า” ซึ่งต่างจากกรณี “พืชตายหรือเสียหายโดยสิ้นเชิง”

๕.๒.๒ ระยะสั้น ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กรมบัญชีกลาง ร่วมกับสมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทย สมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย ศึกษาเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะในการป้องกันและเยียวยา ตามประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง กำหนดกิจการอื่นใดที่เป็นประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น ให้เป็นหน้าที่และอำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ด้านการแก้ไขปัญหาสัตว์ป่าที่ก่อให้เกิดผลกระทบหรือสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชน ลงวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๖๗ และด้านทรัพย์สินเสียหายและพืชผลทางการเกษตร ที่เหมาะสมกับลักษณะความเสียหายจากช้างป่าที่ไม่ได้เสียหายทั้งไร่ต่อครั้ง ให้แตกต่างจากภัยพิบัติทั่วไป และมีอัตราที่เหมาะสมกับราคาพืชผลชนิดนั้น

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางสาวพรประไพ กาญจนรินทร์
นางปรีดา คงแป้น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ เศรษฐมาลินี
นางสาวศยามล ไกยูรวงศ์
นางสาวปิติกาญจน์ สิทธิเดช
นายวสันต์ ภัยหลีกลี้
นางสาวสุภัทรา นาคะผิว

ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ